

PREGOVOR

Zahvaljujući napretku medicinske nauke, prva polovina ljudskog života je relativno bezbjedna. U drugoj polovini vrebaju opasnosti od malignih oboljenja i bolesti krvnih sudova. U drugoj polovini dominiraju bolesti krvnih sudova srca i mozga. U grupi tzv. „masovnih ubica“, bolesti krvnih sudova mozga zauzimaju treće mesto.

Cerebrovaskularni akcident (CVA), apopleksija ili „šlog“ mogu nastati u djetinjstvu; uzimaju maha u srednjem životnom dobu, a vrhunac dostižu u starijem životnom dobu.

Fizičko bitisanje svakog organizma stvara privid života; dokle srce radi, čovjek je živ. Ovo laičko mišljenje nema opravdanja, gledajući čovjeka kao socijalno, emotivno, društveno i misleće biće. Mozak, svakako, ima najuzvišeniju i čarobnu ulogu. To čudo prirode čini čovjeka „čovjekom“. On produkuje misli, pamćenje, osjećanja. On je centar za registraciju refleksne aktivnosti, ponašanja, emotivnih reakcija; registruje okolinu, slike, boje, muziku, prirodne pojave. On je centar vasi u malom.

Zbog složenih i visokodiferenciranih funkcija, mozak je izložen različitim opasnostima. Zbog visoke vulnerabilnosti, priroda ga je smjestila u čvrst koštani oklop lobanje. Njegova mala morfološka veličina od svega 2–3 % tjelesne težine je u neskladu sa nevjerovatnom funkcionalnom aktivnošću. Postoji potpuna paralela između visoke funkcionalne aktivnosti mozga i njegove žive metaboličke aktivnosti. On prima preko 15% krvi koje srce distribuira organizmu ili 750 ml u minuti. Troši 20% kiseonika i 25% glikoze. Potpuni prekid moždane cirkulacije od nekoliko minuta dovodi do ireverzibilnih promjena u moždanom parenhimu.

Insuficijencija moždane cirkulacije može nastati od srca, aorte, magistralnih krvnih sudova vra-

ta pa sve do kapilarne mreže. Autoregulacija ima sve više naučnih objašnjenja. Moderna nauka već sagledava funkcionalnu aktivnost mozga preko „mappinga“. Funkcionalna insuficijentnost moždane cirkulacije obično ne nastaje naglo. Prvi simptomi znače već uznapredovale morfološke promjene na krvnim sudovima.

Veoma značajan aktivator moždane cirkulacije je psihička aktivnost. O tome govore mnoga saznanja o plasticitetu mozga i reaktivaciji „usnulih“ funkcija. Produženje života predstavlja borbu protiv morfološke i funkcionalne starosti krvnih sudova.

Moderna saznanja o etiologiji cerebrovaskularnih bolesti omogućila su brzu spoznaju kliničkih manifestacija, toka bolesti i prognozu. Sve je to doprinijelo brzoi i efikasnoj terapiji i prevenciji, kako u akutnim tako i u hroničnim ispoljavanjima bolesti. Akutna reanimacija teških stanja dosegla je do potpune kontrole nad svim životnim funkcijama. Rehabilitacija i restorativna neurologija omogućile su oporavak oštećenih funkcija aktivacijom očuvanih.

Danas moderna dijagnostika sagledava i najsitnije morfološke promjene u centralnom nervnom sistemu. Digitalna angiografija, kompjuterizovana tomografija (CT), magnetska rezonanca (MRI), spektroskopija, pozitronska tomografija i funkcionalni „mapping“ su metode koje se rutinski primjenjuju. Novi aparati multislajsne tehnologije kao što je 320-slajsni CT (MSCT) do detalja otkrivaju i najmanje promjene na krvnim sudovima mozga.

Primjena mikrohiruske tehnike i mikroskopske iluminacije omogućila je skoro bezbjednu hirurgiju vaskularnih anomalija mozga (aneurizme i arteriovenske malformacije). Doktrina akutne hirurgije u operacijama aneurizmi spasila je mno-

ge bolesnike od neželjenih komplikacija subarahnoidne hemoragije.

Primjena alternativnih metoda (endovaskularna embolizacija) postala je rutinska praksa u liječenju mnogih vaskularnih anomalija. Gamma-knife ima značajnu primjenu u strogo selektivnim slučajevima.

Hirurgija ekstrakranijalnih krvnih sudova, uz pomoć neophodnog monitoringa, postala je svakodnevna praksa.

Broj cerebrovaskularnih bolesnika se povećava iz dana u dan. Brigu o njima vode ljekari različitih profila. Dakle, interdisciplinarni pristup je obavezan. Potrebna je saradnja čitave armije ljudi pa i cijele društvene zajednice. Sprječavanje invalidnosti

je zadatak čitavog tima stručno osposbljenih ljudi. Produženje ljudskog vijeka nije jednako raspoređeno i zavisi od mnogo faktora kao što su: socijalni status pojedine populacije, ekonomska moć pojedinca, zdravstvena prosvijećenost i nivo razvoja medicinske nauke.

Da bi se uspješno borili protiv svih vidova cerebrovaskularnih bolesti, moramo ih dobro poznavati. Ova knjiga ima za cilj da upozna čitaoca sa svim elementima cerebrovaskularnih bolesti, od anatomije i fiziologije, preko kliničke slike, dijagnostike, konzervativne i hirurške terapije do rehabilitacije. Smatram da će studenti medicine i ljekari svih profila naći u njoj odgovore na sva pitanja iz cerebrovaskularne patologije.

Svetomir Ivanović